

Înalta Curte de Casație și Justiție

COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT ÎN MATERIE PENALĂ

Decizie nr. 10/2014 din 02/06/2014

Dosar nr. 9/1/2014/HP/P

Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 502 din 07/07/2014

Corina Michaela Jîjîie - președintele Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele completului
Geanina Cristina Arghir - judecător la Secția penală
Ioana Bogdan - judecător la Secția penală
Lavinia Valeria Lefterache - judecător la Secția penală - judecător-raportor
Lucia Rog - judecător la Secția penală
Ioana Alina Ilie - judecător la Secția penală
Valentin Horia Șelaru - judecător la Secția penală
Rodica Aida Popa - judecător la Secția penală
Simona Cristina Neniță - judecător la Secția penală
Otilia Constantin - magistrat-asistent

S-a luat în examinare sesizarea formulată de Curtea de Apel Craiova - Secția penală și pentru cauze cu minori în Dosarul nr. 30.259/215/2013, prin care, în baza art. 475 din Codul de procedură penală, se solicită Înaltei Curți de Casație și Justiție pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarelor probleme de drept:

- dacă în aplicarea art. 418 din Codul de procedură penală, privind neagravarea situației în propriul apel, circumstanțele atenuante reținute de prima instanță în favoarea inculpatei în condițiile art. 74 alin. 1 din Codul penal anterior pot fi menținute în condițiile art. 5 din Codul penal de instanța de control judiciar, învestită doar cu soluționarea apelului declarat de inculpată, chiar dacă pentru fapta analizată legea penală mai favorabilă o reprezintă noul Cod penal;

- în măsura în care circumstanțele atenuante trebuie menținute, efectele atenuante ale acestora sunt cele prevăzute de art. 76 din Codul penal anterior sau cele prevăzute de art. 76 din noul Cod penal.

Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a fost constituit conform prevederilor art. 476 alin. (6) din Codul de procedură penală și art. 27⁴ din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Ședința este prezidată de către președintele Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, doamna judecător Corina Michaela Jîjîie.

La ședința de judecată participă doamna Otilia Constantin, magistrat-asistent în cadrul Secției penale, desemnat în conformitate cu dispozițiile art. 27⁶ din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție este reprezentat de doamna procuror Irina Kuglay.

Magistratul-asistent prezintă referatul cauzei, arătând că la data de 5 mai 2014 a fost depus raportul, întocmit în cauză de către judecătorul-raportor, doamna Lavinia Valeria Lefterache, care a fost comunicat părții, în conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (9) din Codul de procedură penală, însă la dosar nu s-a depus punctul de vedere din partea acesteia privind chestiunea de drept supusă judecății.

Reprezentantul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a solicitat pronunțarea unei decizii prin care problemele de drept supuse dezlegării în cauza de față să primească următoarea rezolvare:

"În procesul de aplicare a art. 5 din Codul penal, dacă legea nouă este mai favorabilă, înlăturarea în apelul exercitat de inculpată a circumstanței atenuante reținute de instanța de fond în favoarea acesteia pe considerentul că nu mai este prevăzută de legea nouă nu încalcă principiul reglementat de art. 418 din Codul de procedură penală."

Președintele Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, doamna judecător Corina

Michaela Jijie, a declarat dezbaterile închise, reținându-se dosarul în pronunțare privind sesizarea formulată.

ÎNALTA CURTE,

asupra chestiunii de drept cu care a fost sesizată, constată următoarele:

I. Titularul și obiectul sesizării

Prin Încheierea din 20 martie 2014, pronunțată în Dosarul nr. 30.259/215/2013, în baza art. 475 din Codul de procedură penală, Curtea de Apel Craiova - Secția penală și pentru cauze cu minori a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție privind pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a problemelor de drept vizând menținerea circumstanțelor atenuante prevăzute de art. 74 alin. 1 din Codul penal anterior atunci când pentru fapta concretă legea mai favorabilă este Codul penal actual în condițiile neagrării situației în propria cale de atac, precum și efectele circumstanțelor atenuante prevăzute de Codul penal anterior (art. 76 din Codul penal anterior sau art. 76 din Codul penal actual) în condițiile neagrării situației în propria cale de atac.

II. Expunerea succintă a cauzei

În speță, inculpata P.M. a fost condamnată prin Sentința penală nr. 4.077 din 3 decembrie 2013, pronunțată de Judecătoria Craiova în Dosarul nr. 30.259/215/2013, în baza art. 215¹ alin. 1 și 4 din Codul penal anterior, cu aplicarea art. 41 alin. 2 din Codul penal anterior, art. 74 alin. 1 lit. a), art. 76 alin. 1 lit. a), art. 76 alin. 2 din Codul penal anterior, art. 320¹ din Codul de procedură penală anterior, la pedeapsa de 5 ani închisoare.

În temeiul art. 65 din Codul penal anterior s-a interzis inculpatei exercitarea drepturilor prevăzute de art. 64 alin. 1 lit. a) teza a II-a, lit. b) și lit. c) din Codul penal anterior pe o durată de 3 ani după executarea pedepsei principale.

În baza art. 290 alin. 1 din Codul penal anterior, cu aplicarea art. 41 alin. 2 din Codul penal anterior, art. 74 alin. 1 lit. a), art. 76 alin. 1 lit. d) din Codul penal anterior, art. 320¹ din Codul de procedură penală anterior, a fost condamnată aceeași inculpată la pedeapsa de o lună închisoare.

Conform art. 33 lit. a), art. 34 lit. b) și art. 35 alin. 1 din Codul penal anterior au fost contopite pedepsele stabilite, urmând ca inculpata să execute pedeapsa principală de 5 ani închisoare și pedeapsa complementară a interzicerii drepturilor prevăzute de art. 64 alin. 1 lit. a) teza a II-a, lit. b) și lit. c) din Codul penal anterior pe o durată de 3 ani după executarea pedepsei principale.

În temeiul art. 71 din Codul penal anterior s-a interzis inculpatei exercitarea drepturilor prevăzute de art. 64 alin. 1 lit. a) teza a II-a, lit. b) și lit. c) din Codul penal anterior pe durata executării pedepsei principale.

Pentru a hotărî astfel, instanța de fond a reținut în fapt că faptele inculpatei care, în perioada 1.01.2008-27.06.2011, și-a însușit 221.757,43 lei, sumă de a cărei gestiune se ocupa în calitate de administrator-casier al asociației de proprietari, iar la datele de 12.05.2009 și 19.02.2010 a emis două chitanțe privind efectuarea plăților la întreținere de către o altă persoană, în cele două exemplare ale fiecărei chitanțe menționând sume diferite de bani, întrunesc elementele constitutive ale unei infracțiuni de fals material în înscrisuri sub semnătură privată în formă continuată și ale unei infracțiuni de delapidare cu consecințe deosebit de grave în formă continuată.

La alegerea sancțiunii și individualizarea judiciară a pedepsei, instanța a avut în vedere criteriile generale de individualizare prevăzute de art. 72 din Codul penal anterior, respectiv gradul de pericol social concret al faptelor, modalitatea și împrejurările în care au fost săvârșite, în formă continuată, perioada mare de timp în care au fost săvârșite faptele, valoarea ridicată a prejudiciului, nerecuperat, persoana inculpatei, necunoscută cu antecedente penale, care a avut o atitudine sinceră, recunoscând săvârșirea faptelor, astfel că a reținut în beneficiul inculpatei circumstanța atenuantă prevăzută de art. 74 alin. 1 lit. a) din Codul penal anterior, având în vedere că din fișa de cazier judiciar a rezultat că aceasta nu a mai fost condamnată anterior, nefiind cunoscută cu antecedente penale.

S-a aplicat inculpatei pedeapsa accesorie a interzicerii drepturilor prevăzute de art. 64 alin. 1 lit. a) teza a II-a, lit. b) și lit. c) din Codul penal anterior, respectiv interdicția dreptului de a fi ales în autoritățile publice sau funcții electiv publice, interdicția dreptului de a ocupa o funcție implicând exercițiul autorității de stat, precum și interdicția de a ocupa o funcție sau de a exercita o profesie care să implice controlul gestiunii.

Împotriva acestei sentințe a declarat recurs inculpata la 9 decembrie 2013, cauza fiind înregistrată pe rolul Curții de Apel Craiova la 19 decembrie 2013, cu prim termen de judecată la data de 30 ianuarie 2014. La termenul din 28

februarie 2014, instanța, în condițiile art. 10 alin. (2) din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale, a recalificat calea de atac exercitată ca fiind apel, judecata continuându-se în complet de 2 judecători, conform art. 99 alin. 3 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești. La termenul din 20 martie 2014, instanța de apel, din oficiu, a pus în discuție sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile.

Instanța care a sesizat Înalta Curte cu chestiunea de drept supusă dezlegării și-a exprimat punctul de vedere, apreciind că "nu se pot înlătura circumstanțele atenuante reținute de prima instanță în favoarea inculpatei, chiar dacă dispozițiile art. 74 din vechiul Cod penal nu au corespondent ca și conținut în dispozițiile art. 75 alin. (2) din noul Cod penal."

III. Opinia instanțelor judecătorești

Nu au fost solicitate puncte de vedere de la instanțele judecătorești.

IV. Opinia specialiștilor consultați

Nu au fost solicitate opiniile scrise ale unor specialiști recunoscuți asupra chestiunilor de drept ce formează obiectul sesizării.

V. Punctul de vedere al Direcției legislație, studii și documentare din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție nu a fost solicitat, fiind consultat cel referitor la aplicarea legii penale mai favorabile conform instituțiilor autonome.

VI. Jurisprudență relevantă în cauză

VI.1. Examenul jurisprudenței naționale în materie

La nivelul instanței supreme se constată că, în cadrul Secției penale, au fost pronunțate mai multe decizii prin care a fost soluționată problema de drept ce formează obiectul Dosarului nr. 9/1/2014/HP/P aflat pe rolul Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală: d.p. nr. 510/2014, d.p. nr. 514/12.02.2014 - Dosarul nr. 36.005/3/2012, d.p. nr. 788/5.03.2014 - Dosarul nr. 5.709/118/2012, d.p. nr. 935/14.03.2014 - Dosarul nr. 7.587/111/2012, d.p. nr. 1.017/21.03.2014 - Dosarul nr. 7.521/86/2013, d.p. nr. 1.039/24.03.2014 - Dosarul nr. 11.803/99/2011, d.p. nr. 1.074/26.03.2014 - Dosarul nr. 1.935/89/2009*, d.p. nr. 1.090/27.03.2014 - Dosarul nr. 41.876/3/2012, d.p. nr. 1.095/27.03.2014 - Dosarul nr. 2.948/114/2012, d.p. nr. 1.154/1.04.2014 - Dosarul nr. 1.531/97/2013, d.p. nr. 1.155/1.04.2014 - Dosarul nr. 1.048/112/2009, d.p. nr. 1.166/2.04.2014 - Dosarul nr. 1502/110/2009*, d.p. nr. 1.168/2.04.2014 - Dosarul nr. 4.159/118/2011).

În hotărârile pronunțate s-a decis, majoritar, în sensul că dacă în noua reglementare pedeapsa ce se poate stabili este mai mică decât cea până la care se poate ajunge în vechea reglementare, ca urmare a reținerii circumstanțelor atenuante, legea mai favorabilă este legea nouă. Înlăturarea circumstanțelor atenuante nu aduce atingere principiului non reformatio in peius prevăzut în art. 418 din Codul de procedură penală, atunci când în concret pentru aceeași faptă se stabilește o sancțiune mai puțin severă, întrucât procesul de stabilire a legii penale mai favorabile are ca scop determinarea efectivă a legii mai favorabile, cu consecința aplicării unei pedepse într-un quantum mai redus față de quantumul pedepsei aplicate anterior intrării în vigoare a noului Cod penal.

VI.2. Istoric de jurisprudență

a) Jurisprudența relevantă în aplicarea legii penale mai favorabile cu privire la situațiile tranzitorii determinate de intrarea în vigoare a Codului penal Carol al II-lea [Înalta Curte de Casație și Justiție, deciziunea penală nr. 659 din 5 martie 1937: " (...) Ceea ce legiuitorul a voit să înțeleagă prin cuvintele lege mai favorabile inculpatului, (...) a fost consfințirea principiului retroactivității legilor penale mai blânde, față de inculpat, ceea ce însemnează că s-a referit la culpabilitatea și calificarea faptului acestuia, și ca o consecință la pedeapsa mai ușoară prevăzută în legea mai blândă, iar nu la principiile și normele de procedură care rămân acelea care au fost în vigoare la data când s-a judecat cazul. Că aceasta este adevărata interpretare a textului de mai sus, rezultă și din dispozițiunile art. 3 din noul Cod penal, care dispune că: dacă după săvârșirea infracțiunii și înainte de condamnarea infractorului printr-o hotărâre definitivă, intervine o lege sau mai multe legi succesive, se aplică legea ale cărei dispozițiuni sunt mai favorabile infractorului, ceea ce însemnează că legiuitorul în grija de a face aplicațiunea principiului de mai sus a pus la îndemâna inculpatului, aflat în recurs la intervenirea legii mai blânde, o nulitate care să-i dea posibilitatea ca acest principiu al retroactivității să-și capete aplicațiunea sa." Biblioteca Înaltei Curți de Casație și Justiție, în Buletinul anului 1938 al Curții de Casație și Justiție, Secțiunea II (penale), p. 1403-1404]

b) Jurisprudența relevantă în aplicarea legii penale mai favorabile cu privire la situațiile tranzitorii determinate de intrarea în vigoare a Codului penal din 1969

Instanțele naționale, în perioada 1969-1971, perioada imediat următoare intrării în vigoare a Codului penal din 1969, au reținut că legea penală mai favorabilă se alege în funcție de evaluarea tuturor circumstanțelor cauzei și influența lor asupra sancțiunilor în raport cu fiecare din legile succesive, fără a fi posibilă combinarea lor (TS, d.p. nr. 1.012/1971; TMB - Secția I penală, d.p. nr. 4.136/1969).

VI.3. Doctrina în materia legii penale mai favorabile cu privire la circumstanțele atenuante.

Doctrina publicată cu privire la Codul penal Carol al II-lea

a) Const. G. Rătescu, I. Ionescu-Dolj, I. Gr. Periețeanu, Vintilă Dongoroz, H. Aznavorian, Traian Pop, Mihail I. Papadopolu, N. Pavelescu, Codul penal adnotat, vol. I, partea generală, art. 1-183, Ed. Socec & Co, S.A.R., București, 1937

- Comentariu de V. Dongoroz: "Comentare nr. 1, p. 9: Art. 2-5 din prezentul cod statornicește reguli cu privire la aplicațiunea legilor penale în raport cu timpul. Comentare nr. 3, lit. c, p. 9: (...) dacă fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii în raport cu ambele legi, atunci se va examina care este legea care este mai ușoară în raport de circumstanțele cauzei și cu toate instituțiunile de individualizarea pedepsei prevăzute în fiecare lege și cari și-ar găsi aplicațiunea în cauză. Comentare nr. 4, lit. b, p. 10: Alegerea legii mai blânde exclude implicit legea mai severă. Nu este deci îngăduit a se îmbina dispozițiunile unei legi cu ale celeilalte pentru a se obține un rezultat și mai favorabil, fiindcă aceasta ar însemna crearea pe cale de aplicațiune a unei a treia lege (lex tertia), ceea ce nu este admis. Odată însă fapta stabilită și pedeapsa fixată conform unei din legi se poate recurge la instituțiunile cari funcționează independent din cealaltă lege dacă ele sunt favorabile infractorului";

b) Vintilă Dongoroz, Drept penal, reeditarea ediției din 1939, Asociația Română de Științe Penale, București, 2000:

- p. 109-110, lit. b: "Alegerea legii mai blânde este mai greu de făcut atunci când și legea veche și cea nouă incriminează același fapt, însă cele două legi diferă, fie sub aspectul raportului condițiilor de aplicare, fie sub raportul sancțiunilor. Aplicarea legii mai blânde însemnă reținerea unei din legi, cu excluderea absolută a celeilalte legi, ca și cum nu ar exista. Deci, nu este îngăduit, pentru a ușura situațiunea învinuitului, să se ia dispozițiuni din legea veche și altele din legea nouă și prin combinarea lor să se creeze lex tertia și mai favorabilă inculpatului.

Regula I: Pentru a alege legea cea mai blândă, se vor examina mai întâi condițiunile de aplicare a represiunii, în raport cu fiecare din cele două legi succesive, dar în mod separat. Acest examen privește condițiunile de urmărire, condițiunile de imputabilitate, cauzele care apără de pedeapsă etc. (...)

Regula II: Când faptul urmează a fi pedepsit, fiindcă nu există vreo cauză să împiedice urmărirea sau să apere de pedeapsă, atunci legea cea mai blândă va fi cea care prevede o sancțiune mai ușoară. (...)

Regula III: Legea cea mai blândă nu este aceea care, în abstracto, conține dispozițiuni mai favorabile, ci aceea care, față cu cazul concret reținut de judecători, conduce la o situațiune avantajoasă infractorului."

Doctrina publicată cu privire la Codul penal din 1969

a) Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane, Ion Oncea, Rodica Stănoiu, Josif Fodor, Nicoleta Iliescu, Constantin Bulai, Explicații teoretice ale Codului Penal Român, Partea generală, vol. I și II, Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Ed. Academiei, București, ediția a II-a, București 2003 (reeditarea ediției din 1969)

Legea penală și limitele ei de aplicare (S. Kahane), p. 71: "Se poate întâmpla ca legile penale succesive să cuprindă în același timp dispozițiuni mai favorabile și altele mai severe. (...) Art. 13 Cod penal prevede că dacă au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea cea mai favorabilă, iar nu dispozițiunile cele mai favorabile din legile succesive. Prin urmare, în situația analizată, dintre legile succesive urmează să se aplice numai una dintre ele, cu exclusivitate."

b) Practica judiciară penală, vol. I, Partea generală (art. 1-51 din Codul penal), Institutul de cercetări juridice, Ed. Academiei Române, 1988, George Antoniu, Constantin Bulai, Rodica Mihaela Stănoiu, Avram Filipaș, Constantin Mitrache, Vasile Papadopol, Cristina Filipaș, coordonatori: George Antoniu și Constantin Bulai

Cu privire la aplicarea legii penale în timp, respectiv la aplicarea legii penale mai favorabile potrivit art. 13 din Codul

penal anterior, în soluțiile instanțelor judecătorești s-a statuat imposibilitatea combinării dispozițiilor mai favorabile din legile succesive și crearea unei alte legi (așa-numita *lex tertia*), evidențiindu-se caracterul unitar al dispozițiilor pe baza cărora au loc încadrarea juridică a faptei și aplicarea pedepsei. Unitatea dintre incriminare și pedeapsă exclude posibilitatea, în cazul legilor succesive, de a combina incriminarea dintr-o lege cu pedeapsa din altă lege. Aceeași unitate împiedică și combinarea dispozițiilor de favoare privitoare la circumstanțele atenuante și agravante, acestea participând, în egală măsură, la configurarea cadrului legal unitar pe baza căruia se stabilește incriminarea și se individualizează sancțiunea penală.

VI.4. Jurisprudența relevantă a Curții Constituționale

Prin decizia nr. 1.483 din 8 noiembrie 2011¹ referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 320¹ alin. 1 din Codul de procedură penală se precizează: " (...) Cât privește determinarea concretă a legii penale mai favorabile, este de observat că aceasta vizează aplicarea legii, și nu a dispozițiilor mai blânde, neputându-se combina prevederi din vechea și din noua lege, deoarece s-ar ajunge la o *lex tertia*, care, în pofida dispozițiilor art. 61 din Constituție, ar permite judecătorului să legifereze.

¹ Admite excepția de neconstituționalitate și constată că dispozițiile art. 320¹ alin. 1 din Codul de procedură penală sunt neconstituționale în măsura în care înlătură aplicarea legii penale mai favorabile. Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 853 din 2 decembrie 2011.

Or, dispozițiile art. 320¹ alin. 1 din Codul de procedură penală fiind de imediată aplicare, coroborat cu natura substanțial penală a alin. 7, este evident că acestea sunt mai favorabile atât timp cât, anterior soluționării definitive a cauzei, nu a existat posibilitatea reducerii limitelor de pedeapsă în cazul recunoașterii vinovăției.

Determinarea caracterului «mai favorabil» are în vedere o serie de elemente, cum ar fi: cuantumul sau conținutul pedepselor, condițiile de incriminare, cauzele care exclud sau înlătură responsabilitatea, influența circumstanțelor atenuante sau agravante, normele privitoare la participare, tentativă, recidivă etc. Așa fiind, criteriile de determinare a legii penale mai favorabile au în vedere atât condițiile de incriminare și de tragere la răspundere penală, cât și condițiile referitoare la pedeapsă (...)"

VII. Dispoziții legale incidente

Constituția României

Art. 15 Universalitatea (1) Cetățenii beneficiază de drepturile și libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea.

(2) Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile.

Codul penal din 1969

Art. 13 Aplicarea legii penale mai favorabile

În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea cea mai favorabilă.

Când legea anterioară este mai favorabilă, pedepsele complementare care au corespondent în legea penală nouă se aplică în conținutul și limitele prevăzute de aceasta, iar cele care nu mai sunt prevăzute în legea penală nouă nu se mai aplică.

Art. 73 Circumstanțe atenuante

Următoarele împrejurări constituie circumstanțe atenuante:

a) depășirea limitelor legitimei apărări sau ale stării de necesitate;

b) săvârșirea infracțiunii sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții, determinată de o provocare din partea persoanei vătămate, produsă prin violență, printr-o atingere gravă a demnității persoanei sau prin altă acțiune ilicită gravă.

Art. 74 Împrejurări care pot constitui circumstanțe atenuante

Următoarele împrejurări pot fi considerate circumstanțe atenuante:

- a) conduita bună a infractorului înainte de săvârșirea infracțiunii;
- b) stăruința depusă de infractor pentru a înlătura rezultatul infracțiunii sau a repara paguba pricinuită;
- c) atitudinea infractorului după săvârșirea infracțiunii, rezultând din prezentarea sa în fața autorității, comportarea sinceră în cursul procesului, înlesnirea descoperirii ori arestării participanților.

Împrejurările enumerate în prezentul articol au caracter exemplificativ.

Art. 76 Efectele circumstanțelor atenuante

În cazul în care există circumstanțe atenuante, pedeapsa principală pentru persoana fizică se reduce sau se schimbă, după cum urmează:

- a) când minimul special al pedepsei închisorii este de 10 ani sau mai mare, pedeapsa se coboară sub minimul special, dar nu mai jos de 3 ani;
- b) când minimul special al pedepsei închisorii este de 5 ani sau mai mare, pedeapsa se coboară sub minimul special, dar nu mai jos de un an;
- c) când minimul special al pedepsei închisorii este de 3 ani sau mai mare, pedeapsa se coboară sub minimul special, dar nu mai jos de 3 luni;
- d) când minimul special al pedepsei închisorii este de un an sau mai mare, pedeapsa se coboară sub acest minim, până la minimul general;
- e) când minimul special al pedepsei închisorii este de 3 luni sau mai mare, pedeapsa se coboară sub acest minim, până la minimul general, sau se aplică o amendă care nu poate fi mai mică de 250 lei, iar când minimul special este sub 3 luni, se aplică o amendă care nu poate fi mai mică de 200 lei;
- f) când pedeapsa prevăzută de lege este amenda, aceasta se coboară sub minimul ei special, putând fi redusă până la 150 lei în cazul când minimul special este de 500 lei sau mai mare, ori până la minimul general, când minimul special este sub 500 lei.

În cazul infracțiunilor contra siguranței statului, al infracțiunilor contra păcii și omenirii, al infracțiunii de omor, al infracțiunilor săvârșite cu intenție care au avut ca urmare moartea unei persoane, sau al infracțiunilor prin care s-au produs consecințe deosebit de grave, dacă se constată că există circumstanțe atenuante, pedeapsa închisorii poate fi redusă cel mult până la o treime din minimul special.

Când există circumstanțe atenuante, pedeapsa complementară privativă de drepturi, prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, poate fi înlăturată.

În cazul în care există circumstanțe atenuante, amenda pentru persoana juridică se reduce după cum urmează:

- a) când minimul special al amenzii este de 10.000 lei sau mai mare, amenda se coboară sub acest minim, dar nu mai mult de o pătrime;
- b) când minimul special al amenzii este de 5.000 lei sau mai mare, amenda se coboară sub acest minim, dar nu mai mult de o treime.

Art. 77 Circumstanțe atenuante în cazul pedepsei detențiunii pe viață.

Când pentru infracțiunea săvârșită legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață, dacă există circumstanțe atenuante, se aplică pedeapsa închisorii de la 10 la 25 de ani. (...)

Art. 141 Legea penală

Prin "lege penală" se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi sau decrete.

Codul penal Legea nr. 286/2009 privind Codul penal în vigoare de la 1 februarie 2014

Art. 5 Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei

(1) În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea mai favorabilă.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică și actelor normative ori prevederilor din acestea declarate neconstituționale, precum și ordonanțelor de urgență aprobate de Parlament cu modificări sau completări ori respinse, dacă în timpul când acestea s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziții penale mai favorabile.

Art. 75 Circumstanțe atenuante

(1) Următoarele împrejurări constituie circumstanțe atenuante legale:

a) săvârșirea infracțiunii sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții, determinată de o provocare din partea persoanei vătămate, produsă prin violență, printr-o atingere gravă a demnității persoanei sau printr-o altă acțiune ilicită gravă;

b) depășirea limitelor legitimei apărări;

c) depășirea limitelor stării de necesitate;

d) acoperirea integrală a prejudiciului material cauzat prin infracțiune, în cursul urmăririi penale sau al judecării, până la primul termen de judecată, dacă făptuitorul nu a mai beneficiat de această circumstanță într-un interval de 5 ani anterior comiterii faptei. Circumstanța atenuantă nu se aplică în cazul săvârșirii următoarelor infracțiuni: contra persoanei, de furt calificat, tâlhărie, piraterie, fraude comise prin sisteme informatice și mijloace de plată electronice, ultraj, ultraj judiciar, purtare abuzivă, infracțiuni contra siguranței publice, infracțiuni contra sănătății publice, infracțiuni contra libertății religioase și respectului datorat persoanelor decedate, contra securității naționale, contra capacității de luptă a forțelor armate, infracțiunilor de genocid, contra umanității și de război, a infracțiunilor privind frontiera de stat a României, a infracțiunilor la legislația privind prevenirea și combaterea terorismului, a infracțiunilor de corupție, infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție, a celor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, a infracțiunilor privitoare la nerespectarea regimului materiilor explozive, materialelor nucleare sau al altor materii radioactive, privind regimul juridic al drogurilor, privind regimul juridic al precursorilor de droguri, a celor privind spălarea banilor, privind activitățile aeronautice civile și cele care pot pune în pericol siguranța zborurilor și securitatea aeronautică, privind protecția martorilor, privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, a celor privind traficul de organe, țesuturi sau celule de origine umană, privind prevenirea și combaterea pornografiei și a celor la regimul adopțiilor.

(2) Pot constitui circumstanțe atenuante judiciare:

a) eforturile depuse de infractor pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii;

b) împrejurările legate de fapta comisă, care diminuează gravitatea infracțiunii sau pericolozitatea infractorului.

Art. 76 Efectele circumstanțelor atenuante

(1) În cazul în care există circumstanțe atenuante, limitele speciale ale pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită se reduc cu o treime.

(2) Dacă pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață, în cazul reținerii circumstanțelor atenuante se aplică pedeapsa închisorii de la 10 la 20 de ani.

(3) Reducerea limitelor speciale ale pedepsei se face o singură dată, indiferent de numărul circumstanțelor atenuante reținute.

Art. 173 Legea penală

Prin lege penală se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice, ordonanțe de urgență sau alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege. (...)

Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal

Art. 12 (1) În cazul succesiunii de legi penale intervenite până la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, pedepsele accesorii și complementare se aplică potrivit legii care a fost identificată ca lege mai favorabilă în raport cu infracțiunea comisă.

(2) Pedepșa complementară prevăzută la art. 55 lit. c) din Codul penal nu se aplică în cazul infracțiunilor comise anterior intrării în vigoare a acesteia.

VIII. Opinia Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

Prin Adresa nr. 788/C/1088/III-5/2014 din data de 9 aprilie 2014, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a comunicat că nu există în lucru nicio sesizare având ca obiect promovarea unui recurs în interesul legii vizând menținerea circumstanțelor atenuante prevăzute de art. 74 alin. 1 din Codul penal anterior atunci când pentru fapta concretă legea mai favorabilă este Codul penal actual în condițiile neagrării situației în propria cale de atac, precum și referitoare la efectele circumstanțelor atenuante prevăzute de Codul penal anterior (art. 76 din Codul penal anterior sau art. 76 din Codul penal actual) în condițiile neagrării situației în propria cale de atac.

De asemenea, în opinia formulată, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a apreciat că în procesul de aplicare a art. 5 din Codul penal, dacă legea nouă este mai favorabilă, înlăturarea în apelul exercitat de inculpată a circumstanței atenuante reținute de instanța de fond în favoarea acesteia pe considerentul că nu mai este prevăzută de legea nouă nu încalcă principiul reglementat de art. 418 din Codul de procedură penală.

IX. Raportul asupra chestiunii de drept supuse dezlegării

Având în vedere că la data întocmirii raportului, potrivit Deciziei nr. 2/2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, statuase că aplicarea legii penale mai favorabile se face pe instituții autonome, opinia judecătorului-raportor este în sensul că în aplicarea art. 5 din Codul penal stabilește că circumstanțele atenuante nu reprezintă o instituție autonomă în raport de incriminare și sancțiune. În situația intrării în vigoare a unei legi noi, ce aduce modificări atât cu privire la pedepse, cât și cu privire la circumstanțe atenuante, circumstanțele ca parte din instituția sancțiunii unei infracțiuni nu pot fi privite și analizate distinct (autonom) față de instituția pedepsei.

Înlăturarea circumstanțelor atenuante nu aduce atingere principiului neagrării situației în propria cale de atac prevăzută în art. 418 din Codul de procedură penală, atunci când în concret pentru aceeași faptă se stabilește o sancțiune mai puțin severă.

X. Înalta Curte de Casație și Justiție

Examinând sesizarea formulată în vederea pronunțării unei hotărâri prelabile, se rețin următoarele:

A. Cu privire la condițiile de admisibilitate ale sesizării

Din analiza actelor și lucrărilor dosarului se constată că, în mod legal, a fost sesizată Înalta Curte de Casație și Justiție prin Încheierea din 20 martie 2014, pronunțată de Curtea de Apel Craiova, investită cu soluționarea unei cauze în ultimă instanță [apel, conform art. 10 alin. (2) din Legea nr. 255/2013] în Dosarul nr. 30.259/215/2013, fiind îndeplinite cerințele impuse de dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală.

De asemenea, se constată că această chestiune de drept a cărei lămurire se solicită a fost invocată în cursul judecării (din oficiu de către instanța de apel), respectiv, că de lămurirea acesteia depinde soluționarea pe fond a cauzei în care a fost invocată (soluționarea căii de atac depinde de lămurirea ce se va da chestiunii de drept). Totodată, în chestiunea de drept supusă lămuririi, nu au fost pronunțate anterior de către Înalta Curte de Casație și Justiție hotărâri prelabile sau în recurs în interesul legii. Problema de drept nu face nici obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

B. Cu privire la chestiunea de drept a cărei dezlegare este solicitată

Chestiunea de drept ce se solicită a fi lămurită constă în posibilitatea instanței de apel, investită cu judecarea căii de atac exercitate de inculpată, ca în raport cu principiul non reformatio in peius, să înlătore circumstanțele atenuante prevăzute de art. 74 alin. 1 din Codul penal anterior reținute în favoarea acesteia, în condițiile în care noul Cod penal, prin prisma art. 5, reprezintă legea penală mai favorabilă și nu mai prevede o parte dintre aceste circumstanțe atenuante. De asemenea, dacă se concluzionează în sensul că, în situația dată, aceste circumstanțe atenuante trebuie menținute, s-a solicitat a se stabili dacă efectele de atenuare ale acestora sunt cele prevăzute de Codul penal anterior sau de noul Cod penal.

După data sesizării completului competent pentru dezlegarea unor chestiuni de drept din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție și, respectiv, după data întocmirii raportului, a fost publicată Decizia nr. 265 din 6 mai 2014 a Curții Constituționale, în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 372 din 20 mai 2014, care a stabilit că dispozițiile art. 5 din

Codul penal sunt constituționale în măsura în care nu permit combinarea prevederilor din legi succesive în stabilirea și aplicarea legii penale mai favorabile.

Ca urmare a acestei decizii, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a pronunțat Decizia nr. 5 din 26 mai 2014, statuând că în aplicarea art. 5 din Codul penal în vigoare, Înalta Curte de Casație și Justiție are în vedere criteriul aprecierii globale a legii penale mai favorabile, constatând că nu este permisă combinarea prevederilor din legi succesive în stabilirea și aplicarea legii penale mai favorabile cu privire la condițiile de existență și sancționare ale infracțiunii în formă continuată.

În același sens a statuat și Curtea Constituțională, și anume determinarea concretă a legii penale mai favorabile vizează aplicarea legii, și nu a dispozițiilor mai blânde, neputându-se combina prevederi din vechea și din noua lege, deoarece s-ar ajunge la o *lex tertia*, care, în pofida dispozițiilor art. 61 din Constituție, ar permite judecătorului să legifereze.²

² Decizia Curții Constituționale nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 853 din 2 decembrie 2011.

Potrivit dispozițiilor art. 5 din Codul penal, în cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea penală mai favorabilă, iar pentru a determina legea penală incidentă se impune a se analiza dacă fapta mai este incriminată de legea penală nouă și aceasta poate retroactivă, în sensul că este mai favorabilă cu privire la încadrarea juridică; caracterul unitar al dispozițiilor referitoare la pedeapsă și circumstanțe de individualizare în raport cu încadrarea juridică la momentul săvârșirii faptei și la data judecării recursului și instituțiile incidente în raport cu incriminarea sau sancțiunea (care agravează sau atenuează răspunderea penală și limitele de pedeapsă).

Mecanismul de aplicare a legii mai favorabile în situații tranzitorii determinate de intrarea în vigoare a unei legi noi care modifică atât cadrul circumstanțelor atenuante, cât și efectele acestora, presupune, în concret, analizarea consecințelor faptei raportate la legea aflată în vigoare la data săvârșirii ei, respectiv încadrarea juridică pentru care inculpatul a fost condamnat cu reținerea circumstanțelor atenuante și consecințele faptei în urma intrării în vigoare a legii noi, precum și compararea limitelor de pedeapsă în raport cu fiecare dintre conținuturile stabilite anterior, cu precizarea că se va avea în vedere caracterul unitar al dispozițiilor referitoare la pedeapsă și circumstanțele de individualizare în raport cu încadrarea juridică dată faptei.

În cazul succesiunii de legi penale intervenite până la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, determinarea legii mai favorabile în cazul circumstanțelor atenuante presupune, întotdeauna, examinarea prealabilă a tuturor dispozițiilor legale din fiecare lege în parte, privitoare la aplicarea pedepsei, raportându-le la împrejurările în care s-a săvârșit fapta și la persoana infractorului, spre a putea constata pe baza căror dispoziții se ajunge în cazul dat la o pedeapsă mai ușoară.

Instanța soluționează această problemă calculând pedeapsa pe baza dispozițiilor privitoare la circumstanțele atenuante, raportate la împrejurările de fapt, din fiecare lege în parte și comparând între ele limitele de pedeapsă astfel stabilite.

Stabilirea legii penale mai favorabile în condițiile în care limitele pedepselor în noul Cod penal sunt mai mici decât cele din vechiul Cod, iar circumstanțele atenuante reținute de instanță la individualizarea judiciară a pedepsei nu se mai regăsesc în reglementările în vigoare, implică examinarea limitelor pedepsei din vechea lege, inclusiv cu reținerea circumstanțelor atenuante și a efectelor acestora, corespunzător incriminării faptei din aceeași lege și compararea doar cu limitele pedepsei prevăzute de noua incriminare atunci când circumstanțele atenuante din legea abrogată nu se mai regăsesc în legea nouă.

În materia căilor de atac exercitate de părți operează principiul procesual prevăzut de art. 418 din Codul de procedură penală, corespondent al art. 372 din reglementarea anterioară, astfel instanța de apel, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai grea pentru cel ce a declarat apel.

Rațiunea acestui principiu pornește de la dreptul părților de a supune hotărârea atacată unui control jurisdicțional fără a i se crea titularului căii de atac o situație mai grea, pentru că astfel s-ar putea determina abținerea părții de la exercitarea drepturilor sale procesuale de teama asumării acestui risc.

Este recunoscut în doctrină faptul că în cazul în care instanța este investită numai cu soluționarea apelului inculpatului, aceasta nu-i poate agrava situația prin înlăturarea incidenței unor împrejurări favorabile acestuia, spre exemplu, prin înlăturarea circumstanțelor acordate prin hotărârea atacată. În același timp însă neagravarea situației în propria cale de atac nu poate aduce atingere legalității sancțiunii și incriminării. Pedepsa decurge din norma care incriminează fapta. Unitatea dintre incriminare și pedeapsă exclude posibilitatea, în cazul legilor succesive, să se combine incriminarea dintr-o lege cu pedeapsa dintr-o altă lege. Aceeași unitate împiedică și combinarea dispozițiilor de favoare privitoare la circumstanțe agravante și atenuate, acestea participând în egală măsură la configurarea cadrului legal unitar pe baza căruia se stabilește incriminarea și se individualizează sancțiunea penală.

În același sens, s-a pronunțat și Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiunile Unite, prin Decizia nr. 8/2008: "În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea cea mai favorabilă, adică în ansamblul ei, iar nu doar anumite dispoziții mai favorabile rezultate din combinarea prevederilor mai multor legi succesive."

În consecință, în măsura în care circumstanțele atenuante reținute de prima instanță nu au corespondent în prevederile art. 75 alin. (2) din Codul penal actual [fiind vorba doar despre cele prevăzute de art. 74 alin. 1 lit. a) și c) din Codul penal anterior, întrucât circumstanța atenuantă prevăzută de art. 74 alin. 1 lit. b) din Codul penal anterior este preluată în art. 75 alin. (2) în actualul Codul penal], acestea pot fi înlăturate dacă instanța de control judiciar apreciază că în cauză pentru fapta analizată legea penală mai favorabilă o reprezintă Cod penal actual, iar pedeapsa potrivit acestor dispoziții este mai mică decât cea aplicată de prima instanță, fără ca în acest fel să fie încălcat principiul non reformatio in pejus prevăzut de art. 418 din Codul de procedură penală.

Pentru considerentele arătate, în temeiul art. 477 din Codul de procedură penală,

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În numele legii

D E C I D E:

Admite sesizarea formulată de Curtea de Apel Craiova - Secția penală și pentru cauze cu minori în Dosarul nr. 30.259/215/2013 în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a problemelor de drept:

- dacă în aplicarea art. 418 din Codul de procedură penală, privind neagravarea situației în propriul apel, circumstanțele atenuante reținute de prima instanță în favoarea inculpatei în condițiile art. 74 alin. 1 din Codul penal anterior pot fi menținute în condițiile art. 5 din Codul penal de instanța de control judiciar, investită doar cu soluționarea apelului declarat de inculpată, chiar dacă pentru fapta analizată legea penală mai favorabilă o reprezintă noul Cod penal;

- în măsura în care circumstanțele atenuante trebuie menținute, efectele atenuante ale acestora sunt cele prevăzute de art. 76 din Codul penal anterior sau cele prevăzute de art. 76 din noul Cod penal.

Stabilește că, în aplicarea art. 5 din Codul penal, circumstanțele atenuante se apreciază global în funcție de incriminare și sancțiune. În situația intrării în vigoare a unei noi legi, ce aduce modificări atât cu privire la pedepse, cât și cu privire la circumstanțele atenuante, circumstanțele ca parte din instituția sancțiunii unei infracțiuni nu pot fi privite și analizate distinct față de instituția pedepsei.

Înlăturarea circumstanțelor atenuante nu aduce atingere principiului neagrării situației în propria cale de atac prevăzut în art. 418 din Codul de procedură penală, atunci când în concret, pentru aceeași faptă, se stabilește o sancțiune mai puțin severă.

Obligatorie de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, potrivit art. 477 alin. (3) din Codul de procedură penală.

Pronunțată, în ședință publică, astăzi, 2 iunie 2014.

PREȘEDINTELE SECȚIEI PENALE A ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE,

judecător CORINA MICHAELA JÎJÎIE

Magistrat-asistent,
Otilia Constantin

